

OMKRING HICKS' TRADE CYCLE

AF KJELD PHILIP

DET er ikke hensigten med denne artikel at give en anmeldelse af *Hicks'* nye bog¹⁾, heller ikke at give en oversigt over dennes indhold. Hvad jeg kommer med, er blot nogle betragtninger, der har meldt sig hos mig ved læsningen af bogen.

I. Konjunkturteoriene har gennemløbet en meget stærk udvikling i det sidste halve århundrede. I 1800-tallets økonomiske systemer, i dets *principles*, var der ligesom ikke plads til en konjunkturteori. Siden da er konjunkturteoriene vokset op til at blive måske den del af økonomien, de fleste tumler med. Og med dynamiseringen af den almindelige teori er det gamle skel mellem denne og konjunkturteoriene næsten forsvundet.

Der er sket meget under denne udvikling, deriblandt en forskydning af det, man først og fremmest vil forklare. Op til ca. 1930 fandt man, at det centrale problem var prissvingningerne; derefter blev det beskæftigelsesvariationerne, og nu er det svingningerne i produktionens omfang, eller sagt på en anden måde, i real nationalindkomst, der står i debattens centrum. Som typiske repræsentanter for de to sidste grupper af forfattere kan nævnes *Keynes* og *Hicks*. For den første gruppe er der så mange at vælge imellem, at det kan være svært at udvælge den typiske.

Denne udvikling har sine interessante sider. Så længe, det er priserne, som er problemet, der skal forklares, er man tilbøjelig til på forhånd at bortskære af diskussionen svingninger i beskæftigelse og produktion. På den tid var man jo kvantitetsteoretisk indstillet. *Irving Fischers* gamle ligning $MV = PT$ omsatte man ved postulatet $\frac{T}{V} = k$, hvor k var en konstant, til $M = kP$. Da det var svingningerne i P , man ville forklare, er det ikke så underligt, man kom til resultatet, at konjunkturproblemet var af monetær karakter. Man så at sige på forhånd bortopererede beskæftigelses- og produktionsforandringerne af systemet. Det behøver formentlig ikke at bemærkes, at dette må tages med alle de reservationer, som enhver sådan kort udtalelse nu engang må tages med.

¹⁾ J. R. Hicks: A contribution to the Theory of the Trade Cycle. At the Clarendon Press. Oxford 1950. VII + 201 sider. Pris: 10 sh.

OMKRING HICKS' TRADE CYCLE

AF KJELD PHILIP

DET er ikke hensigten med denne artikel at give en anmeldelse af *Hicks'* nye bog¹⁾, heller ikke at give en oversigt over dennes indhold. Hvad jeg kommer med, er blot nogle betragtninger, der har meldt sig hos mig ved læsningen af bogen.

I. Konjunkturteoriene har gennemløbet en meget stærk udvikling i det sidste halve århundrede. I 1800-tallets økonomiske systemer, i dets *principles*, var der ligesom ikke plads til en konjunkturteori. Siden da er konjunkturteoriene vokset op til at blive måske den del af økonomien, de fleste tumler med. Og med dynamiseringen af den almindelige teori er det gamle skel mellem denne og konjunkturteoriene næsten forsvundet.

Der er sket meget under denne udvikling, deriblandt en forskydning af det, man først og fremmest vil forklare. Op til ca. 1930 fandt man, at det centrale problem var prissvingningerne; derefter blev det beskæftigelsesvariationerne, og nu er det svingningerne i produktionens omfang, eller sagt på en anden måde, i real nationalindkomst, der står i debattens centrum. Som typiske repræsentanter for de to sidste grupper af forfattere kan nævnes *Keynes* og *Hicks*. For den første gruppe er der så mange at vælge imellem, at det kan være svært at udvælge den typiske.

Denne udvikling har sine interessante sider. Så længe, det er priserne, som er problemet, der skal forklares, er man tilbøjelig til på forhånd at bortskære af diskussionen svingninger i beskæftigelse og produktion. På den tid var man jo kvantitetsteoretisk indstillet. *Irving Fischers* gamle ligning $MV = PT$ omsatte man ved postulatet $\frac{T}{V} = k$, hvor k var en konstant, til $M = kP$. Da det var svingningerne i P , man ville forklare, er det ikke så underligt, man kom til resultatet, at konjunkturproblemet var af monetær karakter. Man så at sige på forhånd bortopererede beskæftigelses- og produktionsforandringerne af systemet. Det behøver formentlig ikke at bemærkes, at dette må tages med alle de reservationer, som enhver sådan kort udtalelse nu engang må tages med.

¹⁾ J. R. Hicks: A contribution to the Theory of the Trade Cycle. At the Clarendon Press. Oxford 1950. VII + 201 sider. Pris: 10 sh.

Selv om man gør den slags lidt --- men ikke meget --- elegantere nu, er det noget lignende, man i øjeblikket er i gang med. For *Keynes* var det centrale i konjunkturproblemet beskæftigelsen. Som bekendt er det et vigtigt led i hans analyse, at han dividerer alle størrelser med *wage-units*. Men netop herigennem skærer han de problemer, der skyldes ændringer i lønniveauet, ud af billedet. *Jørgen Pedersen* har om lønniveauet anvendt betegnelsen, at den var en regneenhed. Det er dog et spørgsmål, om beskæftigelsesteoretikerne ikke ved denne fremgangsmåde, ligesom tidligere kvantitetsteoretikerne ved deres divideren med *T*, afskærer sig selv fra at studere visse for problemet væsentlige sider.

Og så står vi nu over for den tredje betragtelsesmåde. *Hicks* vil ikke forklare beskæftigelsesvingningerne, men ændringerne i produktionsomfang. Ganske konsekvent dividerer han derfor i sin analyse pengesummerne med priseniveauet i stedet for som *Keynes* med lønniveauet.

Det er ganske pudsigt, men næppe helt tilfældigt, at man er gået over fra at dividere med *T* til nu at dividere med *P*, førend man går igang. Som en mellemtilstand har man altså divideret med *W* (*wage-units*), hvilket jo i alt fald ligger nærmere ved *P* end ved *T*.

Parallelen skal ikke drages for langt, bl. a. må man ikke glemme, at begrundelsen for divisionen er forskellig. *T*-divisionen begrundedes med, at $T = k$. *W*- og *P*-divisionen begrundes med, at *W* og *P* blot er regneenheder, at det er ret ligegyldigt, om processen udspilles i et lidt højere eller lavere absolut niveau; det afgørende er de relative ændringer.

2. Udviklingen af konjunkturteorien fra at have til opgave at forklare priseniveauændringer, over at forklare beskæftigelsesniveauerne og til at skulle forklare produktionsniveau kan selv trænge til en forklaring. En sådan udvikling kan vel ikke være helt tilfældig. Så vidt jeg kan skønne, er der tre forhold, der kan tjene til forklaring herpå: 1) den tilgængelige statistik, 2) at konjunkturbølgerne har ændret karakter, 3) at andre grupper i samfundet er kommet til magten og lægger vægten på andre sider af samme sag.

Prisstatistikken er nu engang ældre end beskæftigelsesstatistikken, og det er først i de sidste år, man gennem nationalindkomststatistik m. m. har fået interesse for nationalprodukt o. l. Man kunne derfor lave sig en teori om, at konjunkturteorierne følger statistikken. Man opdager svingningerne i statistikken og giver sig derefter til at teoretisere. Det er dog et spørgsmål, om dette ræsonnement, som i visse tilfælde nok kan have lidt på sig, er af betydning i dette. Det er snarere omvendt: Man får den statistik, man gerne vil have.

Der er nok større grund til at lægge vægten på det andet moment, at konjunkturerne har skiftet karakter. I tidligere tiders småvirksomheder

spillede indehaverens eget arbejde en dominerende rolle. I krisetider fandt han sig i en mindre aflønning og arbejdede som før. I vor tids storvirksomhed standser man produktionen og afskediger arbejderne, hvis produktionen ikke betaler sig. Arbejdskraften er fra at være en fast omkostning blevet en variabel. Tarifaftaler m. v. bevirker, at lønningerne kun i meget ringe grad er bevægelige nedad. Prisaftaler o. l. har også deres betydning.

Der er imidlertid også det tredje moment. Ved århundredskiftet og i årtierne før var det i de fleste lande, ganske særligt i England, hvor teorierne kom til verden, handelens folk, der var de politisk dominerende. For den handlende er det afgørende for hele hans økonomi, om priserne går op eller ned. Og de forventede ændringer er afgørende for store dele af hans indkøbs- og salgspolitik. Priserne bestemmer, om han skal samle til lager, eller om han tværtimod skal tømme sit lager, o. s. v.

Selvom prisspørgsmål selvsagt ikke er uden interesse for arbejderne, må beskæftigelsesspørgsmålet unægtelig for dem være af endnu større interesse. Økonomerne interesserer sig uvilkårligt for det, der er politisk aktuelt, og følgelig er det ikke så mærkeligt, at interessen mere og mere er blevet fæstet på beskæftigelsen og produktionen.

Tredivernes offentlige arbejder viste os, at det ikke var nok at skaffe beskæftigelse, men at man måtte lægge hovedvægten på, at de ellers arbejdsløse beskæftigedes ved produktivt arbejde. Hele reguleringsøkonomien har bragt nationalindkomsten frem i diskussionens forgrund. Krigen måtte også få én til at tænke på, at det ikke var så helt ligegyldigt, hvad folk beskæftigede sig med. Tredivernes beskæftigelsesinteresse er blevet til fyrrernes produktionsinteresse.

3. Medens det således er ganske naturligt, at konjunktursvingningerne for *Hicks* er blevet til svingninger i produktionsvolumen, kan man snarere undre sig over, at han overhovedet interesserer sig for konjunktursvingninger og ikke blot for analysen af udviklingstendenserne. Forholdet er dog det, at tidligere tiders regelmæssige konjunktursvingninger i de sidste to decennier er blevet afløst af noget andet. Efter 1932/33 havde vi en stigende hovedtendens, der så i krigsårene blev til en permanent højkonjunktur, som har holdt sig også gennem hele efterkrigstiden. Med lidt god vilje kan man finde antydninger af gammeldags konjunkturbevægelse bag denne hovedtendens, og man kan i krig og oprustning finde forklaringen på, at konjunkturudviklingen er blevet en anden. Men, en anden er den blevet. Dette hænger vel også sammen med, at konjunkturpolitikken i mellemtiden er blevet en anden. Det er jo så paradoksalt, at kun hvis konjunkturpolitikken mislykkes, kan man forvente at stadig genfinde de gamle konjunktursvingninger.

Skal man imidlertid forklare en konjunkturudvikling, forekommer det

mig praktisk at sondre mellem tre led: 1) man må kunne forklare, hvorfor det går op og ned, 2) man må kunne forklare, hvorfor det vender, 3) man må kunne forklare, at processen går så langsomt (eller hurtigt), som den gør. Denne problemdeling er beslægtet med den gamle faseinddeling i fire faser. Mine 1) og 2) omfatter hver to af de gamle fire faser.

1) Bevægelserne op og ned er vel de dele af konjunkturbevægelsen, som er bedst forklarede. Der er i nutiden almindelig enighed om, at kombineret *multiplier-* og *accelerationsvirkning* kan sætte produktionsomfanget i en opadgående bevægelse. *Hicks* afviger ikke herfra; hans indsats består dels i en systematisering af dette sammenspil og dels i en påvisning af den uventede indkomsts betydning for *propensity to consume*. På dette område har jeg på fornemmelsen, at *Hicks* er kommet med noget, som for fremtiden vil komme til at blive et fast rekvisit for nationaløkonomer og til at indgå i al undervisning.

Trods alle de nye detaljer *Hicks* bringer på dette område, forekommer de mig kun at bekræfte indtrykket, at for op- og nedgangsperioderne har vi i kombinationen af multiplier og acceleration-tankegangen en — i alt fald omtrent — tilstrækkelig forklaring. Multiplier alene kan blot forklare en dæmpet op- eller nedgang, der snart når det gamle eller et nyt niveau og derefter bliver der. Accelerationen derimod, kombineret selvsagt med, at hver ny investering, der følger af accelerationen, sætter igang sin multiplierbølge, kan forklare, at resultatet af et stød bliver en bevægelse i op- eller nedadgående retning. Problemet er unægtelig at forklare, hvordan det går til, at det bliver til en hel række efter hinanden følgende svingninger.

2) Men dette fører ind i den anden serie af problemer. Her hører den almindelige enighed op. Det almindelige har været, at det blev påstået, at i opgangsperioden var der et eller andet, der blev særlig knapt og derfor særlig dyrt og fik det hele til at vende. Det modsatte skete under nedgangen. Alt efter forfatterens smag kunne dette et eller andet være kredit, arbejdskraft eller visse særligt vigtige råvarer.

Hicks afviger kun tildels fra denne type. Han behandler ikke det øvre og det nedre vendepunkt ens. For det øvre vendepunkt har han i virkeligheden to teorier, a) konjunktoren kan, om man kan udtrykke det således, vende af sig selv. De kræfter, der trækker opad, udøser deres kræfter, og så må det gå nedad igen mod et ligevægtsniveau. Teorien går ud fra en vis multiplievirkning kombineret med en svag accelerationsvirkning. Selve accelerationsmomentet fører ikke til en stadig opadgående bevægelse, men indeholder svingningsskabende momenter. Ræsonnementet er altså det kendte, at »når fabrikken er blevet forsynet med de nye maskiner o. l. vender produktionen i maskinfabrikkerne tilbage til det gamle niveau« o. s. v. b) *Hicks* mener imidlertid ikke, at dette, at konjunktoren svinger

af sig selv, kan være den rette forklaring i almindelighed. Han forsøger at påvise, at de opadgående og nedadgående kræfter er så stærke, at de overladte til sig selv ville virke eksplosivt.

Økonomer kan i almindelighed ikke lide teorier, hvori der indgår eksplosive bevægelser, og ganske særligt egner de sig ikke som led i teorier om konjunktursvingninger. Ifølge sagens natur må en eksplosiv bevægelse være et eengangsfænomen; man bevæger sig ud til en eller anden fjern position, og der er inlet, der får fænomenet til at vende tilbage. *Hicks* teori er imidlertid, at de opad- og nedadgående kræfter vel er af eksplosiv karakter, men at der eksisterer et loft og et gulv for svingningerne. Det er klart, at man kan få en slags svingninger på denne måde. Det studerede fænomen bevæger sig eksplosivt opad, men rammer et loft, hvorefter det eksplosivt styrter nedad, rammer gulvet, og får retningen vendt opad. Men hvad er det, der for *Hicks* udgør henholdsvis loft og gulv.

Loftet er lettest at forklare, for det er en gammel kending; det er såmænd den fulde beskæftigelse. Man kunne vel i og for sig lige så vel tænke sig, at det var visse andre produktionsfaktorer, der blev knappe, og i alt fald kunne man tænke sig, at en særlig knaphed på en produktionsfaktor gennem prismekanismen måtte føre til, at denne substitueredes med andre. Selv om man må modificere *Hicks* beskæftigelsesloft, er det dog nok ganske realistisk, at i det korte løb er det beskæftigelsen, der sætter overgrænsen.

I en parentes må det iøvrigt være på sin plads at bemærke, at det er et held for *Hicks* teori, at den er en produktionsforklarende og ikke en prisforklarende teori, for over priserne er der ikke noget loft.

Mange økonomer har haft en tilbøjelighed til at bygge depressionen op som et spejlbillede af ekspansionen. *Hicks* lægger stor vægt på at fremhæve det urigtige i den fremgangsmåde. Hans teori om gulvet hviler på en måde på, at en nedgangsperiode ikke blot er en negativ opgangsperiode.

I sin teori sonderer *Hicks* mellem den autonome og den afledede investering. Den autonome investering er uafhængig af konjunktursvingningerne, medens den afledede netop er afledet af produktionens omfang og derfor veksler. Det er svært rigtigt at fatte, hvad det i praksis er, *Hicks* tænker på med den autonome investering. Af hans figurer fremgår det, at han mener, at den er af stort omfang.

For at forstå *Hicks* teori om gulvet må vi introducere endnu et af *Hicks* rekvisitter. Han mener, at produktionen svinger omkring et ligevægtsniveau, som ifølge hans figurer ligger en del under den fulde beskæftigelses loft. Ligevægtsniveauet ligger ved den produktion, som består i:

- autonom investering
- + gennemsnitlige afledet investering
- + den ifølge multiplivirkningen til de to nævnte slags investering svarende konsumgodeproduktion.

Hicks gør nu opmærksom på, at i den opadgående periode kan den afledede investering tænkes at blive mangedoblet; i den nedadgående kan den højest forsvinde. Under nedgangen kan den afledede investering således højest mindskes med 100 %, men under den opadgående periode kan den forøges med f. eks. 400 %.

Netop det sidste moment er meget vigtigt for *Hicks*. For det er takket være dette, at han får lagt et gulv under den nedadgående eksplosive bevægelse. En nedadgående bevægelse må ganske simpelt stoppe, når den afledede investering er kommet ned på nul.

Men, selv når den afledede investering er på nul, har man den autonome, hvad den nu ellers består af, med dens afledede (multiplievirkning) forbrugsgodeproduktion.

Man vil bemærke, at denne teori er afhængig af ligevægtsniveauets placering. Ligger dette højt, følger gulvet med op; ligger det lavt, sænkes også gulvet. Gulvet er derfor på en helt anden måde end loftet afhængigt af ligevægtsniveauet. Det forekommer mig, at man netop i dette forhold har noget, der kan redde træk af *Hicks* teori, når engang vor tids »konjunkturteori« skal skrives.

3) *Hicks* måske mest originale indsats, men vist også den mest tvivlsomme, er den, hvori han forsøger at forklare konjunkturperiodens længde. Dette vigtige spørgsmål har man jo i virkeligheden aldrig fået nogen tilfredsstillende svar på. *Hicks* svarer i grunden heller ikke på spørgsmålet, men nærmer sig det dog. Ud fra nogle forudsætninger, som da ikke er helt urimelige, kommer han til det resultat, at hvis sparekvoten m. m. ligger inden for de nogenlunde sædvanlige grænser, må resultatet blive, at konjunkturperiodens længde må holde sig inden for nogenlunde de samme rammer. Hans argument er, at antallet af tidsenheder må være så nogenlunde konstant. Hvad han forsøger at forklare, er således ikke, at konjunkturrepoken er på 7 år, men at den altid må være nogenlunde den samme. Allerede dette ville være noget; hans argumentering forekommer mig ikke særligt overbevisende, men det skyldes formentlig, at jeg finder den besværlig at følge.

4. *Hicks*' teori er en *realteori*. Han fremhæver selv meget stærkt, at hans teori bevæger sig i reale termer. *Monetære* fænomener spiller ingen som helst rolle for selve teorien. Det virker nærmest som et koketteri, når monetære forhold tildeles en vis rolle for betydningen af den hastighed, hvormed man styrter sig ned i depressionen. Ikke blot siger han selv, at hans teori er næsten helt fri for monetære træk, han viser det også i selve bogens opbygning. I bogens første 10 kapitler forekommer så at sige ingen monetære termer. De to sidste kapitler er dog helliget det monetære, men en stor del af det ene er endda fyldt med en udbygning af en forlængst

glemt model, *Hicks* har lavet af *Keynes'* teori. Dette synes ret overflødigt. Det monetære er tydeligtvis blevet forvist til et appendix.

Men, hvad mener nu *Hicks* med, at hans teori er real. Så vidt jeg kan skønne, kan man hermed mene to ting:

1) Man kan mene, at de monetære forhold er ligegyldige for konjunkturforløbet. Man kan altså organisere penge- og bankvæsen, som man vil; det er ligegyldigt, hvilken rentepolitik, der føres: Konjunkturerne vil være upåvirkede heraf.

2) Man kan mene, at konjunkturbevægelsen karakteriseres af svingninger i både monetære og reale forhold, men at det sted, det er politisk hensigtsmæssigt at sætte ind, er over for de reale forhold. De færreste monetære teoretikere har vel ment, at de reale forholds struktur var ligegyldige for konjunkturforløbet. Hvad de har ment, var, at man skulle styre de reale forhold gennem monetære foranstaltninger. En hovedpine er en højest real foreteelse, men, da det er så vanskeligt at gribe direkte ind, foreslår man anvendelse af hovedpinepulver.

Trods små forbehold hist og her er hovedindtrykket, at *Hicks* selv ville betegne sin bog efter den første opfattelse af ordet som real, men efter den anden som monetær. På de allersidste sider kommer han ind på, hvad man skal gøre politisk og har da ikke andet at foreslå end lidt renteforhøjelse i tide. Det er unægtelig et pauvert resultat. Og jeg tror nok, at læserne vil drage en helt anden konklusion, nemlig at man må søge at gribe ind overfor den autonome investering, så at den kommer til at variere i modsat takt af den afledede. Kommer sådanne indgreb i tide, skulle man kunne undgå, at svingningerne i den afledede investering blev for store. Det er klart, at dette er en politik for stormagter og ikke for små lande, der får alle problemerne ind på sig gennem valutaen, en form for monetær påvirkning af det reale liv, *Hicks* overhovedet ikke synes at have skænket en tanke; i Oxford synes man endnu ikke at have opdaget, at gamle England ikke længere er valuta-autonom, men ligesom vi andre må indrette vor politik under stadig hensyntagen til valutaeserverne.

Meget vigtigt for hele den reale *Hickske* teori er hans ligevægtsniveau. Dette bestemmes som nævnt af den autonome + den gennemsnitlige afledede investering. Der står meget lidt om, hvad der bestemmer denne autonome investering. Det forekommer mig, at den i alt fald for en del er monetært bestemt.

Renteændringer har vel i alt fald to reale virkninger. I det korte løb fører en lav rente til en opsamling af den investering, der alligevel ville have fundet sted i de nærmeste år, til de år, hvor man kan låne billigst. Det kender vi fra byggevirksomheden i Danmark. I andre lande betyder det måske mindre. Større interesse her har formentlig virkningerne på langt sigt. Lav rente betyder, at det kan betale sig at gå over i en anden teknik.

hvor man anvender mere kapital og mindre arbejdskraft. Dette er en gammel teori fra lærebøgerne. »Broer i stedet for færger« er det klassiske eksempel. Denne virkning er en langtidsvirkning og overses i konjunkturteorien. Jeg er dog tilbøjelig til at mene, at en ikke ringe del af den investering, der nu foregår, skyldes den almindelige overgang i den vestlige verden til et lavere renteniveau. Denne overgang har skabt en investering, som må falde ind under *Hicks* autonome, og som også fra en konjunkturteoretisk aspekt er autonom, men altså ikke er det fra en langtidssynsvinkel. Fra den er den monetær.

Der er andet, der i de sidste decennier har holdt den autonome investering oppe. Noget er monetært, den store likviditet, der selvfølgelig har forbindelse både over til finanspolitik og rentepolitik. Andet er ikke monetært, f. eks. de store rustninger. Så kommer hertil, at inflationsfrygt, krigsfrygt, sociallovgivning og indkomstudjævning har sat den planlagte opsparing ned og dermed må have gjort multiplier større, hvad forstærker virkningerne af både autonom og afledet investering.

Lad os tænke os, at alt dette fører til, at den autonome investering og deraf afhængige konsumgodeproduktion er blevet større. Det betyder jo, at *Hicks'* ligevægtsniveau forskydes opad. Da gulvet er hægtet på ligevægtsniveauet, forskydes også det opad. Det er jo endda sådan, at, da ligevægtsniveauet bestemmes af den autonome investering + den gennemsnitlige afledede, må afstanden mellem loft og ligevægtsniveau så nogenlunde være lig afstanden mellem ligevægtsniveau og gulv. Nærmer derfor ligevægtsniveauet sig til loftet, må gulvet blive hævet med dobbelt så stor hastighed. Kommer ligevægtsniveau og loft til at blive det samme, vil også gulv og loft blive det samme. Medens gulv og ligevægtsniveau kan bevæge sig op og ned, forbliver loftet, hvor det er, i alt fald forskydes det ikke opad. Niveauet for fuld beskæftigelse ændres ikke sådan. Meget tyder på, at gulvet er blevet hævet i det sidste decennium. Og dette skyldes i alt fald for en del monetære forhold.

Som det vil erindres, gik *Hicks'* teori ud på, at konjunkturerne bestod i svingninger mellem gulv og loft. Nærmer gulvet sig til loftet, må svingningerne blive mindre og finde sted lige under loftet. Så vidt jeg kan se, kan man i grunden godt tænke sig, at ligevægtsniveauet falder sammen med eller ligger over loftet. Falder ligevægtsniveauet sammen med loftet, bliver gulv og loft som nævnt det samme, og vi får den evige højkonjunktur.

Der er noget vist paradoksalt ved, at *Hicks'* reale teori bliver ret ligegyldig for os, fordi det monetære milieu er blevet ændret. I vor tid synes loft og gulv omtrent at falde sammen. Kun ved at supplere *Hicks'* reale teori med en slags tildels monetær teori om, hvad der bestemmer den autonome investerings omfang, og en måske ikke-monetær teori om, hvad der bestemmer multipliers størrelse, kan man gøre *Hicks'* teori generel.

Man vil da få en teori om, hvad der bestemmer afstanden mellem loft og gulv, og hermed ville teorien kunne blive så generel, at den både kunne forklare de gammeldags konjunktursvingninger og vor tids stadige fluevandring lige under loftet.

Og må man så iøvrigt ikke mene, at nogle af de problemer, som er interessantest at studere under fluevandringen, netop er sådanne som *Hicks* ved at dividere med *P* har afskåret sig selv fra at studere. Det er jo ikke produktionssvingningerne, men løn- og prisstigningerne, der er det store problem i denne situation.

5. Det er klart, at man ikke på så få sider kan give nogen oversigt over *Hicks'* teori. Han har allerede fra flere sider moret sig over, at *Hicks* fremhæver, at denne teori er intet mindre end *The Business Cycle Theory*. Dette kan synes at virke lidt pretentiøst, noget man dog vist ikke skal tage alt for bogstaveligt. *Hicks* bog er skrevet i en personlig stil. Man har lidt indtryk af, at noget, der er at betragte som selvironi, er blevet opfattet som alvor.

Hvad værre er, er, at det dog vel er højest tvivlsomt at tale om *the theory*. En teori giver et forenklet billede af virkeligheden. Det afgørende må være, at den giver et hensigtsmæssigt billede. En teori er ligesom et landkort. Også det giver et forenklet billede af en virkelighed. Men det er ikke samme billede, der er mest hensigtsmæssigt til alt. Derfor har vi bilkort, jernbanekort, kloakkort, søkort, geologiske kort og sågar nogle kort, hvis hovedfunktion er at blive indrammet og hængt op som prydsgenstande over sofaen. Ingen kan afgøre, om det geologiske kort eller søkortet er *kortet*. Hvilket, der er bedst, afhænger ganske af, hvad det skal bruges til. Således kan også flere forskellige konjunkturteorier være rigtige og ingen påberåbe sig at være den eneste rigtige. *Hicks'* teori kan derfor ikke være *the theory*, men man må håbe, at den til et eller andet formål må vise sig hensigtsmæssig. Folk, der arbejder i praksis med konjunkturanalyser, synes at mene, at den nærmest hører til sofastykkerne. Vi andre må sige, at det i alt fald hører til de smukke inden for den genre.

6. I den teoretiske konstruktion er der store forskelle mellem *Keynes* og *Hicks*. Og dog kommer man ved læsningen af *Hicks* gang på gang til at tænke på *Keynes*. Begge føler sig overbeviste om, at der overhovedet er noget, som kan kaldes *the theory*, *Keynes* har endda *the general theory*. *Keynes* prætenderede at give en *general theory*, og gav et strålende indlæg i trediveernes debat med træk, som vil kaste lys over den almindelige teori og formentlig bliver stående i mange år. *Hicks* teori er også *the theory*, også den er et indlæg i en debat; og jeg er overbevist om, at også af den vil et og andet, navnlig af dens multiplieberbetragtninger vinde blivende plads. En diskussion som *Keynes* bog vil den dog næppe give anledning til.